

En luthersk kirke i Amerika

Af hjælpepræst Jais H. Tinglund

Findes der lutheranere i Amerika? Mon ikke de fleste af os, når talen er om amerikansk kirkeliv, forestiller os en kristendom præget af skiftevis spotlightbelyste glamour-prædikanter og obskure småsekter, megen nidkærlighed og liden forståelse? Det er i hvert fald det billede, som oftest tegnes for os i medierne. Præsenteres vi overhovedet for et alternativ, vil der som regel være tale om det, der blandt amerikanere går under betegnelsen mainstream religion, hvilket vel nærmest kan oversættes til, hvad vi i Danmark kender som bred folkekirkelighed: en kristendomstype, som først og fremmest er optaget af ikke at tage Gud og Hans virkelighed og Hans vilje for alvorligt. Kun uhyre sjældent præsenteres vi for en kristendom som den, vi helst identificerer os selv med, som vel tager synden alvorligt, men også er klar over, at Kristus netop er kommet for at forbarne sig over syndere. Uhyre sjældent præsenteres vi for den genuint evangeliske nøgternhed, som kendetegner luthersk kristendom.

Lutherdommens historie i Amerika

Selvfølgelig findes der lutheranere i Amerika; det har der faktisk gjort nogen tid. Den første lutherske gudstjeneste på det nordamerikanske kontinent blev holdt ved Hudson Bay juledag 1619 af pastor Rasmus Jensen fra Århus. Og den første rent lutherske koloni, New Sweden ved floden Delaware, grundlagdes af svenske kolonister i 1638. Da briterne siden overtog hele området, som i dag er det østlige USA, overtog de også New Sweden. Og da New Sweden således ikke længere hørte under den svenske krone, så kolonisterne ingen grund til at forblive lutherske, men sluttede sig i stedet til de britiske kirkesamfund, som var noget fastere etableret i den nye verden. I New Amsterdam, det nuværende New York, kom den britiske erobring til at gavne den ikke ubetydelige gruppe af hollandske lutheranere, som hidtil havde været undertrykt af det calvinske flertal. Under britisk styre fik de hollandske lutheranere noget friere kår; eksempelvis tillod de engelske myndigheder, at en luthersk præst betjente den lutherske menighed i New Amsterdam. Justus Falckners ordination til denne tjeneste i 1703 regnes for den første lutherske ordination på det nordamerikanske kontinent.

Men i øvrigt tegnedes den tidlige amerikanske lutherdoms historie væsentligst af tyske indvandrere. For størstedelens vedkommende var det tyskere, som bragte lutherdommen til Amerika, og navnlig skete etableringen og organiseringen af amerikansk lutherdom på tysk initiativ, nærmere bestemt på initiativ af de hallensiske pietister. I 1742 ankom præsten Heinrich Melchior Mühlenberg, sendt fra Halle med den opgave at organisere lutheranerne i Amerika. Gennem et stort missionerende arbejde lykkedes det ham at samle de tyskere,

som var spredt i de amerikanske kolonier, i lutherske menigheder og at organisere de spredte menigheder i forskellige regionale synoder.

ELCA

Som indvandringen til Amerika tog til, tog også den amerikanske lutherdom til. Lutherske indvandrere organiserede sig i deres nye land i forskellige oftest nationale synoder, som siden slog sig sammen i stadig større kirkelegemer. Senest fusionerede i 1988 tre større lutherske kirker, som hver for sig i forvejen var produkter af tidligere fusioner, under navnet Evangelical Lutheran Church in America, som nu med 5,5 millioner medlemmer er den største lutherske kirke i USA.

Om denne fusioneringsproces er at sige, at den for en stor dels vedkommende betyder, at mindre gammeldags troende grupper gradvist har ladet sig opsluge af den større mainstream.

Som et eksempel på dette forhold kan nævnes, at ELCA i øjeblikket har et udvalg nedsat til at arbejde på en rapport om seksualitet. Ved et tillidsbrud fra en af de impliceredes side fik pressen lejlighed til at offentliggøre et ellers fortrolighedsbelagt første udkast, hvilket viste, at udvalget var i færd med at producere en rapport, som blandt meget andet ville fastslå homoseksuelles seksuelle samliv som en gudvelbehagelig og velsignet beskæftigelse. Offentliggørelsen affødte kraftige reaktioner, også inden for ELCA. Med nogen ret har kirkens ledelse forsvaret sig med, at der er tale om et første udkast, ikke en endelig vedtagelse. Endvidere har kirkens ledelse fralagt sig ansvaret: kommissionens medlemmer repræsenterer sig selv, ikke ELCA som sådan! Man har imidlertid haft vanskeligt ved at imødegå den indvending, at rapportens konklusioner mere eller mindre på forhånd var givet i og med kommissionens sammensætning. Når ELCA's ledelse til en sådan kommission har valgt kendte homoseksuelle aktivister, er det efter manges opfattelse i sig selv et tegn på at det famøse førsteudkast ikke var så fjernt fra, hvad man fra ledelsens side har ønsket! Kirkens ledelse har ikke lagt skjul på at den heftige reaktion inden for egne rækker er kommet som en stor overraskelse. Tilbage står, om kommissionens rapport vil blive væsentligt ændret i henseende til indhold, hvilket ikke regnes for sandsynligt, om den vil blive anerkendt som officiel ELCA-politik, og endelig hvilke konsekvenser den i givet fald vil få for ELCA's medlemstal.

Rundt om i menighederne er mange efter sigende ikke blevet oplyst om fusionen og navnlig ikke om dens konsekvenser. Eksempelvis spås det, at mange menigheder vil blive overrasket, når deres præst går på pension og efterfølges af en kvinde. Nogle steder er fusionens følger på denne eller tilsvarende måder allerede kommet bag på menighederne: der meldes om gammeldagstroendes flugt fra ELCA til de store bekendelsestro lutherske kirker, Missouri-synoden og Wisconsin-synoden. Der meldes også om dem, som bliver tilbage, og som under indtryk af de nye toner i forkyndelsen forandrer syn på både det ene og det andet i løbet af forbausende kort tid - noget i retning af, hvad man ofte kan observere hos danske missionsfolk under en ny sognepræst!

Som et særligt dansk kuriosum, nu talen er om fusioneringsprocessen, kan det nævnes, at de to andre kirkesamfund, som de danske indvandrere delte sig i, for at missionsfolk og

grundtvigianere ikke skulle behøve at være i stue sammen, nu er samlede under samme tag i ELCA.

Missouri-synoden

Den næststørste lutherske kirke er den, hvis theologiske uddannelse jeg i øjeblikket frekventerer, Lutheran Church - Missouri Synod med 2,5 millioner medlemmer, etableret af tyske lutheranere i 1847. Omtrent samtidig stiftedes Wisconsin Evangelical Lutheran Synod, som i dag har omkring en halv million medlemmer. Det er næppe forkert at sige, at disse to synoder tilsammen tegner den bibel- og bekendelsestro lutherdom i USA. Af disse to må Wisconsin siges at repræsentere en mere lavkirkelig lutherdom end Missouri, men dog stadig en langt mere sakramental og liturgisk kristendomsform end vi i Danmark ville forbinde med begrebet »lavkirkelighed«. Wisconsin-lutheranere er endvidere berygtet for meget nidkært at fastholde, at åndeligt fællesskab forudsætter institutionelt kirkefællesskab - således hævdes det, at en Wisconsin-lutheraner ikke vil bede borbøn, hvis nogen af de tilstedeværende ikke tilhører Wisconsin-synoden! Jeg har ikke haft lejlighed til at konstatere, om der er tale om andet og mere end en ondsindet vandrelegende; jeg har oplevet ELCA-præster anvende den samme historie til at lægge Missouri-lutheranerne for had.

Missouri-synoden er altså den største bibel- og bekendelsestro lutherske kirke i USA. Dens historie begynder i Tyskland med de såkaldte gammellutheranere - en gruppe kristne, som havde holdt fast ved den lære, som var blevet dem forkyndt i det første halvandet århundrede efter reformationen. De havde ikke kunnet finde sig til rette i pietismens læreforagt og nedtoning af sakramenterne til fordel for den kristnes gode gerninger og religiøse inderlighed. Endnu mindre kunne de forlige sig med rationalismen med dens forkastelse af den klassiske kristendoms grundlæggende trossætninger.

Den hegelianske romantik i Tyskland førte en fornyet interesse for lutherdommen med sig. Lutherdommen fremstod som en ægte »tysk« religion, i modsætning til den rationalisme, hvis frugter havde vist sig i den franske revolution og Napoleonskrigene. I manges tanker blev Luther den germanske folkehelt, og reformationen den germanske selvbevidstheds guldalder. Andre blev imidlertid ledt dybere end denne overfladiske betragtningsmåde til en genuin interesse for og grebthed af Evangeliet, som det forkyndtes i den lutherske teologi. Denne nyvakte erkendelse af evangeliet førte nye toner med sig i forkyndelsen, og på denne vis blev romantikken redskab for en vækkelse og en styrkelse af den konfessionelle lutherdom i Tyskland.

Friedrich Wilhelm III af Preussen var reformert, men luthersk gift, og det store flertal blandt hans undersåtter var lutheranere. Kirkernes adskillelse var ham uforståelig og irriterende, og for at overvinde denne irritationskilde iværksatte han den tvangsforening imellem lutherske og reformerte, som kom til at gå under betegnelsen den preussiske union. Friedrich Wilhelms grundlæggende opfattelse var den, som vi også i dag møder hos de fleste reformerte, at kristendommens væsentlige elementer er de, hvorom der råder enighed mellem lutheranere og reformerte. De særstandpunkter derimod, som for en

luthersk kristendomsforståelse er centrale og uopgivelige, opfattede han som uvæsentlige og uinteressante. Så økumenisk og tolerant denne holdning ved første øjekast forekommer, viser den sig naturligvis for en nærmere betragtning at være ikke stort andet end en omskrivning af et krav om, at de lutherske skal overlade til den reformerte teologi alene at definere genuin kristendom! Således var også den væsentligste hensigt med den preussiske union at afskaffe forskellen på luthersk og reformert kristendom ved at påvinge menighederne en fælles, reformert gudstjeneste. Gammellutheranerne vægrede sig. De kunne ikke opgive troen på at Kristus virkelig var til stede og virksom i sine sakramenter - og hensigten med den nye gudstjenesteform var netop at afskaffe lutherske særstandpunkter såsom troen på sakramenternes reale virkekraft og betydning.

Denne vægning fra gammellutheranernes side førte i 1830 til, at Friedrich Wilhelm erklærede de »lutherske separatister« krig: der indførtes fængselsstraffe for at bekende sig til den lutherske tro og for at afholde lutherske gudstjenester og kirkelige handlinger. Under disse forfølgelser opstod tanken om at emigrere til Amerika. Man tøvede længe, søgte igennem lang tid at opnå en forståelse med kongen, men i den henseende var alt forgæves. Friedrich Wilhelm erklærede, at der ikke var tale om et samvittighedsspørgsmål, at han sandelig ikke havde til hensigt at fratage menighederne deres egenart, og at menighederne havde at adlyde deres konge! Fra 1838 anså en stor del af gammellutheranerne alle forhandlingsmuligheder for udtømte, og udvandringen til Amerika begyndte.

En anden gruppe gammellutheranere flygtede omtrent samtidig fra Sachsen, hvor statskirkeligheden igennem længere tid havde søgt at påvinge dem rationalistiske tænke- og udtryksmåder. Blandt de sachsiske emigranter var theologen C.F.W. Walther, som skulle blive Missouri-synodens betydeligste theolog, lærefader og arkitekt.

Denne baggrund i en hård kamp for gudstjeneste og lære har formodentlig ikke været uden betydning for det præg, som Missouri-synoden har den dag i dag. Synoden er kendt for en håndfast hævde af den lutherske lære: Frelsen er Guds gerning alene, tilvejebragt ved Kristi død og skænket i Evangeliets forkyndelse og i sakramenterne. Mennesket kan i sin fortabthed intet bidrage til sin frelse men er alene modtager af nåden. Mennesket er heller ikke i stand til selv at udtænke sandheden om Gud; derfor er Bibelen den eneste autoritative norm for kristen tro, lære og liv.

Muligvis er det også fortidens kampe, som giver sig udslag i en rig gudstjenesteform, som reflekterer Guds nærvær og virksomhed i sin menighed på jorden. At deltage i Missouri-synodens gudstjenester er noget af en oplevelse, når man kommer fra Danmark, hvor verdens notorisk mest puritanske og blodfattige gudstjeneste indtil for nylig har været næsten enerådende.

Modernismen

Med sit lutherske præg fremstår Missouri-synoden imidlertid som en sær snegl i den amerikanske kultur, hvis nøglebegreber er individualisme, selvstændighed og præstation. Dette gælder på to forskellige fronter. Først modernismen, den vestlige verdens

dominerende tanke om alle værdiers relativitet og det enkelte menneskes absolutte ret til selvrealisering. I Amerika markedsføres og fremmes modernismen ivrigt af den overvejende liberale kulturelite såvel som af stadig mere autoritære statslige myndigheder. De fleste større amerikanske kirkesamfund har i dag valgt at gå mainstreamvejen, det vil sige i større eller mindre udstrækning at antage modernismens grundlæggende tænkemåde. Således har eksempelvis Evangelical Lutheran Church in America stort set forladt - eller i hvert fald opgivet klart at hævde - adskillige af den klassiske kristendoms grundlæggende værdier. Det gælder i samfundsmæssige spørgsmål om barnet som Guds skabning eller alene moderens ejendom og om ægteskabet som Guds hensigt for seksuallivet, men også i mere direkte trosrelaterede spørgsmål som Jesu sande identitet og frelsens betydning. For modernismen og for de mainstream-kirker, som er gået ind på modernismens præmisser, er Missouri-synodens skriftbundethed i lære og liv en kilde til stor forargelse.

Den evangelikale bevægelse

Lutherdommens anden front er den evangelikale bevægelse, som må siges at være en meget betydningsfuld faktor i amerikansk kirkeliv. I skarp modsætning til modernismen hævder de evangelikale Bibelens formelle autoritet, men er i øvrigt ret uinteresserede i spørgsmål om, hvad der er ret bibelsk lære om Kristus og om frelsen. Som i pietismen ligger hovedvægten på den kristnes erfaring af religiøs inderlighed og etisk fornyelse. Formelt hævder man, at frelsen sker ved tro alene; troen forstås imidlertid ikke som gripen om Kristus og frelsen i Ham, men som »commitment to Christ«, det faste forsæt om at anlægge en »kristen livsstil« og leve op til Jesu moralske liv og lære. Indenfor en sådan kristendomsforståelse er der naturligvis ikke plads for den bibelske forståelse af frelsen som sakramental virkelighed. Frelsen kan ikke skænkes objektivt til alle, som det ifølge Den Hellige Skrift sker i sakramenterne, men må erobres af den enkelte gennem et fast »commitment to Christ«; tilsvarende opfattes Evangeliet som Guds instruktion til en kristen livsstil - ikke som det levende og virksomme ord om Korset, hvori Kristus selv er til stede og baner sig vej igennem hjertets modstand, skaber tro i synderens hjerte og med troen skænker retfærdighed, liv og salighed. Følgelig spiller retfærdigheden ved tro reelt ikke den store rolle i forkyndelsen. Og i forlængelse heraf er den evangelikale gudstjenesteform centreret om den kristnes oplevelse af religiøs inderlighed, ikke af troen på at Gud er til stede i sin menighed for gennem Evangeliet at uddele sine gaver. For den evangelikale bevægelse er dette lutherdommens liturgiske præg naturligt nok uforståeligt, dens optagethed af, at der forkyndes ret om frelsen er irriterende, og tanken om, at sakramenterne virkelig betyder noget, er direkte anstødelig!

En kirke i kamp

På disse to fronter står kampen. For det er en kamp, Missouri-synoden står i - ikke blot udadtil, men også indadtil. Inden for synodens egne rækker er der røster, som taler ivrigt for en tilnærmelse til modernistisk eller evangelikal tænkemåde. Og sådan har det været længe. I tiden omkring 2. Verdenskrig tilbød de amerikanske myndigheder en theologisk uddannelse til enhver, som ville gå ind i tjenesten som feltpræst. Kravet var imidlertid, at man så ville tage sin uddannelse på et liberalt statsuniversitet frem for på sin egen kirkes menighedsfakultet. Mange af Missouri-synodens teologer tog imod myndighedernes

tilbud, og på den måde holdt den moderne bibelkritiske teologi sit indtog i Missouri-synodens liv og teologi og gav anledning til flere års strid om Skriftens autoritet i liv og lære. Striden kulminerede i midten af 1970'erne, da en angiveligt modernistisk underviser afskedigedes fra een af Missouri-synodens uddannelsesinstitutioner. Flere af hans kolleger erklærede sig enige i hans synspunkter og indgav kollektivt deres afskedsbegøring i håb om på denne vis at tvinge synoden til at anerkende de nye erkendelser. I stedet tog synoden afskedsbegøringerne til følge og ansatte nye undervisere i de fratrådtes sted. Lægfolket bakkede som helhed synodens ledelse op, en del præster og deres menigheder forlod Missouri-synoden - men synoden blev, hvor den var! Det hævdes blandt kirkehistorikere at være det eneste eksempel i nyere tid på at et kirkesamfund har standset en udvikling i modernistisk retning og er vendt tilbage til en fastholden af sit oprindelige grundlag. Det skal såmænd også nok passe; vort hjemlige Indre Mission, som har gennemgået en lignende udvikling, er jo som bekendt ikke et kirkesamfund.

Det ville imidlertid være forfejlet at tro, at evig fred dermed er sikret i Missourisynoden. Missouri-synodens historie er langt fra afsluttet.

Præsteuddannelsen og lægfolkets oplæring

For den theologiske uddannelses vedkommende må Missouri-synoden siges at have vist modernismen på porten. Mere vanskelig synes det at være at fastholde den lutherske bevidsthed som bibeltro kirkesamfund i så udpræget evangelikalt bestemte omgivelser. Det er som helhed en konfessionel luthersk, sakramental og liturgisk kristendom, de theologiske studenter præsenteres for på Concordia Theological Seminary her i Fort Wayne - institutionen i St. Louis kan jeg ikke sige så meget om - og det er således overvejende konfessionelle lutheranere, der udsendes herfra. Jeg fornemmer imidlertid, at der i Missouri-synoden er stor afstand teologer og lægfolk imellem. Mit indtryk er, at en stor del af de 2,5 millioner medlemmer, som er tilknyttet menigheder under Missouri-synoden, ikke er udpræget bevidste kristne. Muligvis er vor menighed, Emmanuel Lutheran Church, typisk i den henseende: Emmanuel har omkring 2.000 medlemmer. Omkring 500 af dem kommer hver søndag til en af kirkens to ugentlige gudstjenester. Det er til gengæld de samme 500. Med andre ord: en fjerdedel af menigheden er faste kirkegængere, mens det store flertal har et forhold til deres kirke ikke ulig det, de fleste folkekirkemedlemmer har. Af de, som er faste kirkegængere, er mange efter mit indtryk ikke udpræget bevidst lutherske. Kirkens bibliotek domineres, ligesom medlemmernes private bogreoler, af evangelikal litteratur; hvilket for så vidt heller ikke kan undre, i betragtning af at synodens forlag, Concordia Publishing House, har anlagt en politik formuleret således af en af forlagets ansatte: Vi oplærer ikke lægfolket - det lader vi de evangelikale om! Concordia Publishing House begrænser sig væsentligst til at levere gudstjenestematerialer, undervisningsmaterialer, en del fagteologisk litteratur og kristne børnebøger, hvor man af hensyn til det evangelikale publikum nedtoner den evangeliske tone, så man er sikker på at kunne få bøgerne solgt. Lykkeligvis fører Wisconsin-synodens forlag, Northwestern Publishing House, en noget mere ansvarlig politik.

Et oplæringsvigtigt åbenbares også derved, at mange indfødte Missouri-lutheranere som studenter her på Concordia virkelig oplever den lutherske teologi som en ny og ukendt verden. I pensum til det første studieår indgår eksempelvis undervisningen i Lutheran Worship. Her introduceres studenterne for den lutherske gudstjenesteforståelse, at Menneskesønnen kommer til sin menighed, ikke så meget for at lade sig tjene som for selv at tjene og give sit folk del i frelsens gaver. Hos mange studenter, for hvem et evangelikalt, antropocentrisk gudstjenestebegreb er mere velkendt, vækker denne kristocentriske tilgang kraftige protester. Men det er det samme gudstjenestebegreb, som reflekteres i de daglige andagter i kapellet. Også undervisningen i systematik er oplæring i konfessionel lutherdom (ikke at forveksle med stiv konfessionalisme: dogmatik her på Concordia er bibeludlægnings!). Det virker, som om de fleste studenter finder sig til rette i den lutherske fromhedstype, som markedsføres på Concordia. Om dette skyldes den dygtige og overbevisende undervisning eller deltagelsen i det rige, liturgiske andagtsliv skal jeg dog spare mine læsere for gætterier om.

Men der råder altså modsætninger på Concordia. Uddrivelsen af den modernistiske ånd og bibeltroskabens fastslåelse i 70'erne gav plads for en ny udfordring, nemlig den evangelikale forening af formel og tilsyneladende bibeltroskab og reel ligeegyldighed over for skriftens lære. Såvidt jeg har kunnet fornemme, har den evangelikale tankegang haft sin indgang i den theologiske verden på Concordia igennem missiologerne, som på missionsmarken er blevet inspireret af reformert missionstænkning og har taget dens strategier og principper til sig med samt en betydelig del af den bagvedliggende ubibelske teologi. Således står afdelingen for missionsteologi her på Concordia for mange som en eksponent for en relativiserende og undertiden direkte nedladende og afvisende holdning til den bibelske kristendomsforståelse, som reflekteres i den konfessionelle lutherske teologi, og som på Concordia repræsenteres navnlig af afdelingerne for systematik og praktisk teologi. For tiden synes en anspændt våbenstilstand at råde. Men det var angiveligt spændingerne imellem missiologer og systematikere, som for få år siden førte til afskedigelsen af den højt respekterede, men tilsyneladende for højtråbende, konfessionelle professor i dogmatik Robert D. Preuss.

Det er svært at sige noget om fremtiden. Det forekommer mig, at de fleste teologer, når de udgår fra Concordia, har fundet sig til rette i en luthersk kristendomstype. Endvidere er man blevet opmærksom på at man har et oplæringsproblem i forhold til lægfolkene. Men som vi alle ved, tager det længere tid at bygge op end at rive ned. For Missouri-synoden gælder det, som det gælder hos os: at der ikke er meget andet at gøre end at betroe Kirkens fremtid til Kirkens Herre. Og stadig står Missouri-synoden med sit særlige lutherske præg som den store modsigelse i amerikansk kirke- og samfundsliv.

Har vi noget at lære?

Har vi i den danske folkekirke noget at lære af Missouri-synoden? For nogle vil det formodentlig være oplagt at gribe til Missouri-synodens struktur som en fri kirke, uafhængig af staten. Her ser mange Kirkens store mulighed for at værne sig mod frafald og fremmed lære. Selv tror jeg imidlertid ikke, at den største inspiration, Missouri-synoden

kan give os, er af strukturel art. Kirkens uafhængighed af staten sikrer i sig selv overhovedet intet; det viser den amerikanske kirkehistorie tydeligt! Også et kirkesamfund uden statslig tilknytning kan udvikle sig i retning af bred, modernistisk »folkekirkelighed« - eller blive tvunget ud i smertefulde indre opgør for at bevare Evangeliets frie løb i sin midte!

Naturligvis har Missouri-synoden vundet noget ved sin selvstændighed i forhold til staten. I en amerikansk sammenhæng gives der i det hele taget ikke andre muligheder, hvilket måske på mange måder er udmærket. Men noget går tabt. Først og fremmest de muligheder og rigdomme, som trods alt stadig ligger i den fælles forståelse i kirke og folk derhjemme, at folkekirken er sendt til hele folket og præsten til hele sognet modsat i Amerika, hvor præsten har måske mindre end 100 betalende sognebørn og må betragte resten af byens mennesker som »fremmede«. Velbekendt med folkekirkens svagheder kan jeg stadig ikke få mig selv til at omtale den som slet og ret »the State Church« - det kalder man den slags indretninger herovre. Folkekirken er jo ikke blot en forvaltningsmæssig størrelse, men også en folkelig. Og folket er andet og mere end det politiske fællesskab, staten. Folkekirkeordningen indebærer således i udgangspunktet en værdifuld forståelse af, at Kirken netop som kirke har sin plads i folkets liv - og at folket på en eller anden måde hører til i Kirken. Sandt er det, at denne forståelse er blevet stadig svagere med årene; måske vil den inden for få år være ganske forsvundet. I større eller mindre grad fornemmer vi vel alle, at folkekirkeordningen er på vej til at have overlevet sig selv. Men så længe det inden for den folkekirkelige struktur tillades Kirken at være Kirke på kirkelige præmisser, ejer folkekirken netop som folkekirke muligheder og rigdomme, som det er værd at holde fast ved.

Det er altså ikke i det strukturelle, jeg vil finde den største inspiration. Derimod tror jeg, at Missouri-synoden kan bibringe os dyrebar inspiration med sit læremæssige og liturgiske præg. For ganske som den amerikanske kirke står den danske kirke i mødet med det moderne menneske over for et valg. Når kirken møder det skeptisk søgende moderne menneske, som ikke længere tør håbe på at finde »den store sandhed«, kan Kirken vælge at blive et blot og bart ekko af modernismen ved at bekræfte, at der ikke findes nogen absolut sandhed - og da i hvert fald ikke een, som Kirken har noget særligt at sige om. Det er den kirkelige modernismes vej. Eller Kirken kan, i mødet med det overfladiske, oplevelsessøgende moderne menneske tilbyde et overfladisk oplevelsesevangelium. Det er den evangelikale vej.

Missouri-synodens budskab til os er, at der er en tredje mulighed: at sætte os ud over vor forlegenhed ved at være evangelisk-luthersk Kirke. Og i grunden er det efter min bedste overbevisning den eneste farbare vej for os, som ønsker at bidrage til et sandt åndeligt liv i vor folkekirke: netop med henblik på mødet med det moderne menneske at arbejde for at rekonstruere det genuint lutherske i en evangelisk-sakramental forkyndelse og et sakramentalt-liturgisk kristenliv. På den vis møder vi ikke det moderne menneske med os selv og vort eget. På den vis har kirken andet og mere at tilbyde end en demonstration af sin egen tilpasningsevne. I en bibelsk forkyndelse, som ikke er og ikke vil være andet end

det Korsets ord, som er Guds kraft til frelse, hvori Kristus selv er til stede og kommer tilhørene i møde, og i en gudstjeneste, som afspejler og gør alvor af Guds nærvær, har Kirken mulighed for at lade Gud selv komme til orde over for den søgende; at bringe et møde i stand imellem det moderne menneske og Ham, som er også det moderne menneskes Frelser.